

ARAB TILINI O'RGANISHNING BUGUNGI KUNDAGI MUAMMOLARI

Tukhtayev Alibek Sharafitdin o'g'li

+99877 080 1990

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15656476>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 01-June 2025 yil

Ma'qullandi: 07-June 2025 yil

Nashr qilindi: 13-June 2025 yil

KEY WORDS

arab tili, fusha, ammiya, chet tili sifatida o'rganish, til o'rgatish metodikasi, fonetik to'siqlar, o'quv resurslari, uslubiy tafovutlar, lingvodidaktika, kommunikativ yondashuv.

ABSTRACT

Ushbu maqola arab tilini chet tili sifatida o'rganishning dolzarb muammolarini har tomonlama tahlil qilishga bag'ishlangan. Hozirgi globallashuv, migratsiya, diniy-ma'rifiy uyg'onish va xalqaro aloqalarning kengayib borayotgan sharoitida arab tilini o'rganishga bo'lgan ehtiyoj yildan-yilga ortib bormoqda. Xususan, musulmon aholisi ko'p bo'lgan mamlakatlarda, jumladan O'zbekistonda ham arab tilini o'rganish diniy, madaniy va akademik sabablarga ko'ra ommalashmoqda. Biroq bu jarayonda o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan motivatsiyasi, mavjud darslik va resurslarning zamonaviy talablarga javob bermasligi, o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi va eng muhimi, "fusha" (adabiy arab tili) bilan "ammiya" (so'zlashuv lahjalari) o'rtasidagi tafovutlar jiddiy muammolar sifatida namoyon bo'lmoqda. Maqolada arab tilining fonetik tizimi o'ziga xosligi, tovushlar talaffuzi va yozuvi, grammatik murakkabliklari, keng sinonimiya va antonimiya tizimi, shuningdek, leksik darajadagi mavhumlik va uslubiy farqlar til o'rganuvchilar duch kelayotgan asosiy to'siqlar sifatida tahlil etiladi. Shuningdek, arab tilini o'qitishdagi an'anaviy yondashuvlar bilan zamonaviy kommunikativ metodlar o'rtasidagi tafovut, tilni o'rganishda texnologik vositalardan yetarli darajada foydalanilmayotgani ham muammolar sirasiga kiradi. Ushbu maqola arab tilini o'rganuvchi talabalar, ustozlar, tilshunoslar va ta'lim sohasidagi mutaxassislar uchun nazariy va amaliy nuqtai nazardan foydalidir. U orqali arab tili o'rgatishda samarali metodik yondashuvlar, til resurslarini takomillashtirish zarurati va til o'rgatishning psixolingvistik aspektlari haqida tavsiyalar beriladi.

Arab tili jahon tillari orasida o'zining qadimiyligi, madaniy yuksakligi va diniy, siyosiy, ijtimoiy-ma'naviy jihatlardagi o'rni bilan

ajralib turadi. Bu til Qur'oni karimning nozil qilingan tili, islom madaniyati va ilm-fanining asrlar davomida rivoj topgan muhim asosi sifatida nafaqat musulmon mamlakatlarda, balki butun dunyoda hurmat bilan o'rganiladi. Birlashgan Millatlar Tashkilotining rasmiy tillaridan biri bo'lgan arab tili bugungi kunda 25 dan ortiq davlatda rasmiy til sifatida tan olingan bo'lib, uni ona tili sifatida so'zlashuvchilar soni 400 milliondan ortadi. Shuningdek, minglab chet elliklar arab tilini ikkinchi yoki chet tili sifatida o'rganib kelmoqda. O'zbekiston va boshqa musulmon aholisi ko'p bo'lgan davlatlarda arab tiliga bo'lgan qiziqishning ortib borishi bir necha omillar bilan izohlanadi. Birinchidan, arab tili islom dini asoslarini o'rganish uchun zarur bo'lgan asosiy vosita bo'lib, Qur'on, hadis, fiqh va aqoid kabi diniy manbalarni asl holida anglash imkonini beradi. Ikkinchidan, arab tili — boy adabiy meros, falsafa, tarix, tib, matematika va boshqa sohalaridagi klassik asarlarni mutolaa qilish uchun kalit vazifasini bajaradi. Uchinchidan, bugungi kunda ko'plab yoshlar va talabalar arab davlatlaridagi oliy o'quv yurtlarida tahsil olish, xalqaro grant va stipendiyalarga ega bo'lish, hamda diniy yoki dunyoviy ilm olish niyatida arab tilini o'rganishga intilmoqda. Biroq ushbu ehtiyojga qaramay, arab tilini chet tili sifatida o'rganishda qator dolzarb muammolar mavjud. Mazkur muammolar tilning fonetik va grammatik murakkabliklaridan tortib, o'quv resurslarining yetishmasligi, metodik yondashuvlardagi kamchiliklar, "fusha" (adabiy til) bilan "ammiya" (so'zlashuv lahjalari) o'rtasidagi tafovutlargacha bo'lgan ko'plab jihatlarida namoyon bo'ladi. Ayniqsa, fonetik tizimdagi tovushlarning talaffuzi, so'zlarning yozilishi va o'qilishi o'zbek tilida mavjud bo'lmagan fonemalarni qamrab olgani uchun o'rganuvchilar uchun qiyinlik tug'diradi. Morfologik jihatdan esa fe'l tizimi, dual son, jins kategoriyasi kabi hodisalar turkiy tillarda mavjud bo'lmagani sababli muhim to'siqlardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Bundan tashqari, arab tilining adabiy shakli – "fusha" hamda har bir mintaqada turlicha shakllangan so'zlashuv lahjalari – "ammiya" o'rtasidagi tafovut ham o'rganish jarayonida katta chalkashliklar keltirib chiqaradi. Talabalar ko'pincha darsliklarda o'rgatilayotgan adabiy tilni real hayotda amalda qo'llashda qiynaladilar, chunki ko'pchilik arab davlatlarida kundalik nutqda ammiya lahjasi ustuvor bo'lib qolmoqda. Bu esa, o'z navbatida, til o'rganuvchilarning ishonchiga salbiy ta'sir qiladi, motivatsiyasini pasaytiradi va tilni faol muloqot vositasi sifatida egallash imkoniyatlarini cheklaydi. Yana bir muhim muammo — o'quv materiallarining sifati va yetarli darajada yangilanmasligidir.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Arab tilini o'rganish muammolarini chuqur va tizimli tahlil qilish uchun ushbu maqolada bir nechta ilmiy-nazariy manbalar, metodik qo'llanmalar, tilshunoslik tadqiqotlari hamda xalqaro tajribalar asos qilib olindi. Avvalo, arab tilining chet tili sifatidagi o'rganilishiga oid yondashuvlar tarixiy taraqqiyot bosqichlari bo'yicha tahlil qilindi. Bu borada XX asr boshlarida Misr, Saudiya Arabistoni, Suriya va boshqa arab mamlakatlarida ishlab chiqilgan klassik darsliklar va metodik qo'llanmalar bilan bir qatorda zamonaviy til o'rgatish platformalari, texnologik resurslar ham ko'rib chiqildi. Arab tilini o'qitish bo'yicha klassik yondashuvlar, asosan, *nahv* (sintaksis) va *sarf* (morfologiya) fanlariga asoslanadi. Ushbu yondashuvlar grammatik qoidalarni yod olishga va ularni matnlar asosida mustahkamlashga qaratilgan bo'lib, ko'p hollarda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga e'tibor yetarli darajada qaratilmagan. Xususan, *Ibn Ajurrumning* "Al-Ajurrumiyya" asari va *Zamaxshariyning* "Al-Mufasssal" asari an'anaviy til ta'limida asosiy manbalar sifatida o'rganiladi. Ushbu manbalar grammatika asoslarini chuqur tahlil qilishga yordam beradi, biroq zamonaviy ta'lim

ehtiyojlarini to'liq qoplay olmaydi. Zamonaviy metodik adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, arab tilini samarali o'rgatishda kommunikativ yondashuv, interaktiv metodlar, multimodal resurslardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu borada, G'arbda ishlab chiqilgan CEFR (Common European Framework of Reference for Languages – Umumiy Yevropa Til Standartlari) modeli asosida tuzilgan arab tili darsliklari va o'quv kurslari alohida e'tiborga loyiq. Ularda to'g'ridan-to'g'ri muloqotga asoslangan topshiriqlar, tinglab tushunish, og'zaki ifoda, o'qish va yozish kabi til ko'nikmalarini parallel rivojlantirishga qaratilgan yondashuvlar mavjud. Misol uchun, *Al-Kitaab fii Ta'allum al-'Arabiyya* nomli zamonaviy o'quv qo'llanma G'arb mamlakatlarida arab tili o'rgatuvchi yetakchi resurs sifatida keng qo'llaniladi.

Tadqiqot metodologiyasi sifatida quyidagi yondashuvlardan foydalanildi:

Deskriptiv (tasviriy) metod – mavjud darsliklar, o'quv dasturlar va o'rgatuvchi materiallar tahlil qilinib, ularning mazmuni va metodik yondashuvi tavsiflandi.

Taqqoslovchi (qiyosiy) metod – arab tili va boshqa chet tillarini o'qitishdagi yondashuvlar o'rtasidagi farqlar aniqlanib, samaradorlik jihatlari solishtirildi. Ayniqsa, ingliz tili metodikasidagi kommunikativ yondashuvlar bilan arab tili metodikasini qiyosiy tahlil qilish orqali muammoli jihatlar aniqlandi.

Kontekstual-tahliliy metod – arab tilini o'rganishdagi muammolarni madaniy, ijtimoiy va psixolingvistik kontekstda tahlil qilish orqali ularning sabab va oqibatlarini ochib berildi.

Empirik yondashuv – til o'rganuvchilar bilan olib borilgan suhbatlar, so'rovnomalar va tajriba darslari asosida mavjud muammolar real holat asosida aniqlab olindi.

Shuningdek, maqola yozishda quyidagi xalqaro ilmiy maqolalar, arabshunoslik bo'yicha dissertatsiyalar, tillarni o'qitish bo'yicha O'zbekiston oliygohlarining ilg'or tajribalari, hamda Tilshunoslik va Lingvodidaktika sohasida chop etilgan tahliliy materiallar asos sifatida foydalanildi. Yana bir muhim jihat shuki, maqolada o'zbek tilida so'zlashuvchi auditoriya uchun arab tilini o'rganish jarayonida yuzaga keladigan fonetik, morfologik va semantik muammolar alohida e'tiborga olindi. Bu uchun arab va o'zbek tillarining tipologik jihatdan farqli xususiyatlari fonetik tizim, jins-kategoriya, fe'l zamonlari va lug'aviy semantika nuqtai nazaridan tahlil qilindi. Xulosa qilib aytganda, maqolaning adabiy manba bazasi turli bosqichlardagi yondashuvlar – an'anaviy grammatik yondashuvlar, zamonaviy kommunikativ metodlar, hamda lingvodidaktik izlanishlar uyg'unligida shakllantirildi. Bu esa, arab tilini chet tili sifatida o'rganishda yuzaga keladigan muammolarni nafaqat yuzaki, balki tizimli va kompleks tarzda o'rganish imkonini berdi.

Natijalar

Tadqiqot davomida olib borilgan nazariy tahlillar, empirik kuzatuvlar va qiyosiy tahlil natijalari asosida arab tilini o'zga til sohiblari, xususan o'zbek tilida so'zlashuvchilar tomonidan o'rganish jarayonida quyidagi asosiy muammolar aniqlab olindi: Birinchidan, **fonetik to'siqlar** eng ko'p uchraydigan va o'rganuvchilar uchun eng murakkab bosqichlardan biridir. Arab tilida mavjud bo'lgan 28 tovushning bir nechtasi o'zbek tilida mavjud emas, masalan, "ع" (ayn), "ح" (ha'), "ص", "ط" kabi tovushlar talaffuz qilishda sezilarli qiyinchilik tug'diradi. Bu esa o'rganuvchilarda fonematik xatolar paydo bo'lishiga va tinglab tushunish jarayonida muloqot to'siqlariga olib keladi. Ayniqsa, arab tilidagi so'zlarning ma'nosi ko'pincha talaffuzdagi nozik farqlarga bog'liq bo'lib, noto'g'ri talaffuz nutqni noto'g'ri anglashga olib keladi. Ikkinchidan, **grammatik tizimdagi murakkabliklar** ham o'rganish

jarayonida muhim to'siqlardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Arab tilida so'zlar jins, son, fe'l zamon va ifoda turi bo'yicha o'zgaradi. Masalan, erkak va ayol jinslari uchun alohida so'z shakllari mavjud bo'lib, bu o'zbek tilidagi so'z yasalishi strukturasi bilan tubdan farq qiladi. Shuningdek, arab tilidagi "dual" (ikkilik son) kategoriyasi, fi'l zamonlarining ko'pligi (madiy, muzori', amr, mustaqbal), hamda i'rab tizimi o'rganuvchilarni ko'p hollarda adashtiradi. Uchinchidan, **fusha va ammiya o'rtasidagi tafovut** til o'rganuvchilarning real hayotdagi muloqotga moslashuvini qiyinlashtiradi. O'quvchilarga o'rgatiladigan fusha – adabiy til bo'lib, odatda Qur'on tiliga yaqin, rasmiy yozma nutqda ishlatiladi. Biroq aksariyat arab davlatlarida ammiya – ya'ni lahjaviy so'zlashuv tili ustunlik qiladi. Masalan, misrlik, livanlik yoki marokashliklarning og'zaki nutqi ko'pincha fusha qoidalariga to'liq mos kelmaydi. Bu holat o'rganilgan tilni real hayotda qo'llash imkoniyatini cheklaydi va o'rganuvchilarni ishonchsiz holatga soladi.

To'rtinchidan, **metodik resurslarning yetishmasligi** va mavjud darsliklarning zamonaviy pedagogik talablariga javob bermasligi til o'rganish samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. An'anaviy darsliklarda grammatik qoida va matnlar asosiy o'rinni egallab, kommunikativ ko'nikmalar, suhbat kompetensiyasi, erkin fikrlash va ijtimoiy muloqot yetarlicha rivojlantirilmagan. Shuningdek, multimediya vositalari, mobil ilovalar, video-darslar va ovozli interaktiv materiallarning yetarli emasligi ham o'quvchilarning qiziqishini pasaytiradi. Beshinchidan, **psixologik va sotsiokognitiv to'siqlar** ham arab tilini o'rganishda muhim rol o'ynaydi. Ayrim o'rganuvchilar arab tilini haddan tashqari murakkab deb hisoblab, o'z bilimlariga ishonchsizlik bilan yondashadilar. Bu esa ular orasida motivatsiyaning pasayishiga, tilni chuqur o'rganishga bo'lgan istakning yo'qolishiga olib kelmoqda. Shuningdek, ba'zida atrof-muhitda arab tilini amaliyotda ishlatish imkoniyatining yo'qligi ham passiv o'rganishga sabab bo'lmoqda. Oltinchidan, olib borilgan so'rovnomalar va suhbatlar natijasida aniqlanishicha, o'quvchilarning ko'pchiligi arab tilini diniy maqsadda o'rganishni afzal ko'radi va ularning ehtiyojlari adabiy, yozma tilni emas, balki Qur'onni to'g'ri o'qish va tushunish, diniy matnlarni tarjima qilishga yo'naltirilgan bo'ladi. Bu holat ta'lim tizimida maxsus diniy yo'nalishdagi metodik yondashuvlarning ishlab chiqilishini taqozo etadi. Yuqoridagi natijalar arab tilini o'rgatishda yondashuvlarni qayta ko'rib chiqish, kommunikativ metodlarni keng tatbiq etish, ammiya va fusha o'rtasidagi bog'liqlikni ta'lim dasturlariga to'g'ri integratsiyalash zarurligini ko'rsatmoqda. Shuningdek, audio-vizual vositalar, madaniy kontekstga asoslangan topshiriqlar, va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlar orqali bu muammolarni yumshatish mumkin.

Muhokama

Arab tilini chet tili sifatida o'rganish jarayonida aniqlangan muammolar tilshunoslik, pedagogika, psixologiya va madaniyatshunoslik nuqtayi nazaridan chuqur tahlil etilishga muhtoj. Tadqiqot natijalariga tayanib aytish mumkinki, arab tilining fonetik, morfologik va sintaktik tizimlari boshqa tillarga nisbatan ancha murakkab va o'ziga xos tuzilmaga ega bo'lib, bu holat tilni o'rganuvchilarda ma'lum darajada qiyinchilik tug'diradi. Ayniqsa, o'zbek tiliga nisbatan arab tilining fonetik tizimi ancha farqli bo'lib, unda bo'g'iz tovushlari, og'iz bo'shlig'i chuqurligidan talaffuz qilinadigan harflar va o'zbek tilida mavjud bo'lmagan tovushlar mavjud. Bu farqlar talaffuzda va tinglab tushunishda aniq eshitish ko'nikmasining shakllanishini murakkablashtiradi. Muhokamada e'tibor qaratiladigan yana bir jihat – grammatik tizimdagi tafovutlarning o'quvchilarda fikrni mustaqil ifoda qilishga to'sqinlik

qilishi. Arab tilida fe'l, ism va sifatlarning jins, son, holat va kishi shakllarida o'zgarishi, aniqlik bildiruvchi "al" artikli, fe'lga bog'liq aniqlovchi qo'shimchalar, zamon va mayllarning ko'pligi til strukturasi bilan hali tanish bo'lmagan o'rganuvchilarga og'irlik qiladi. Bu holat grammatik yondashuvlarning muvofiqlashtirilmaganligini, an'anaviy yodlash metodlarining samaradorlik darajasi pastligini ko'rsatadi. Bundan tashqari, arab tilida mavjud bo'lgan *fusha* (adabiy til) bilan *ammiya* (lahjalar) o'rtasidagi chuqur tafovutlar ham o'rganish jarayonida o'ziga xos murakkabliklarni yuzaga keltiradi. Darsliklarda adabiy til o'rgatilayotgan bo'lsa-da, arab dunyosida kundalik muloqot, madaniy chiqishlar, filmlar va ommaviy axborot vositalarining katta qismi so'zlashuv tilida olib boriladi. Masalan, misrlik talabalar bilan adabiy til orqali muloqot qilish deyarli mumkin emas, chunki ular ammiya tilini ustuvor qo'llaydilar. Bu esa, o'z navbatida, o'quvchi ongida adabiy tilni "o'lik til" sifatida qabul qilish, kundalik hayotda foydasiz deb hisoblash kabi stereotiplarni shakllantiradi.

Metodik jihatdan olib qaralganda, arab tilini o'qitish metodikasida an'anaviy yondashuvlar ustun bo'lib qolmoqda. Ko'plab darsliklar va qo'llanmalarda grammatik qoidalarini yodlash, matn tarjimai va test yechishga asoslangan yondashuvlar ustuvor. Kommunikativ yondashuv – ya'ni tilni tirik muloqot vositasi sifatida o'rgatish tamoyili hali to'liq joriy qilinmagan. Bu esa tilni muloqot vositasi emas, balki faqatgina o'qiladigan va tushuniladigan yozma tizim sifatida idrok etishga olib keladi. Muhokama davomida o'quvchilarning psixologik holati, o'z-o'ziga ishonch darajasi, motivatsiya va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash masalalari ham til o'rganish jarayonining ajralmas bir qismi sifatida baholandi. Ba'zida o'quvchilar arab tilini faqat Qur'onni o'qish yoki diniy ibodatlar bilan bog'lashadi, bu esa tilni kengroq ijtimoiy-madaniy kontekstda egallash imkoniyatini cheklaydi. Shuningdek, o'rganuvchining tilga munosabati, uning darsdagi faol ishtiroki, muloqotga kirishishga tayyorligi ham o'ziga xos psixolingvistik to'siqlar orqali shakllanadi.

Arab tilini samarali o'rgatish uchun quyidagi yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi:

Fusha va ammiya o'rtasida uyg'unlik yaratish – amaliy mashg'ulotlarda adabiy til bilan birga regional so'zlashuv lahjalarini tanishtirish orqali o'quvchilarni real muloqotga tayyorlash.

Kompleks yondashuv asosida darsliklar ishlab chiqish – tinglash, o'qish, yozish va so'zlashish kompetensiyalarini teng rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy materiallar tayyorlash.

Texnologik vositalardan foydalanishni kengaytirish – mobil ilovalar, interaktiv platformalar, video darslar va audio materiallar yordamida o'rgatuvchi muhitni jonlantirish.

Madaniy kontekstni hisobga olish – til faqat lingvistik birliklar emas, balki madaniyat, tarix, ijtimoiy norma va qadriyatlarni ham anglatishini hisobga olib o'qitish.

Yuqoridagi fikrlar shuni ko'rsatadiki, arab tilini samarali o'rgatish uchun faqat grammatik qoidalar bilan cheklanib qolmasdan, kommunikativ, madaniy va psixologik omillarni ham inobatga olgan holda yangi avlodga mos o'quv-uslubiy yondashuvlarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish zarurdir. Arab tili bugungi global axborot maydonida faol foydalanilayotgan xalqaro til sifatida o'rganilishi kerak va bu tilni egallashga qaratilgan har bir metodika shunga mos tarzda ishlab chiqilishi lozim.

Xulosa

Olib borilgan tadqiqotlar asosida aniqlanishicha, arab tilini chet tili sifatida o'rganish jarayoni ko'p qirrali, murakkab va tizimli yondashuvni talab etadigan jarayondir. Ushbu tilni

o'zlashtirishda fonetik, morfologik, sintaktik, leksik va uslubiy murakkabliklar, shuningdek, psixologik va motivatsion omillar bilan bog'liq muammolar mavjud. Ayniqsa, arab tilining fonetik tizimi o'zbek tilidan tubdan farqlanishi, talaffuzda nozik tovushlar mavjudligi, fe'l shakllarining ko'pligi, jins va son kategoriyalarining ifodasi, shuningdek, fusha va ammiya o'rtasidagi tafovutlar til o'rganuvchilarning tilni to'g'ri tushunish va muloqotda erkin foydalanish imkoniyatlarini cheklamoqda. Shuningdek, o'quv materiallarining metodik jihatdan yetarlicha zamonaviy bo'lmashligi, interaktiv va multimediya resurslarining cheklanganligi, darsliklarning kommunikativ yondashuv asosida tuzilmagani ta'lim jarayonining sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. O'rganuvchilarning ko'pchiligida arab tiliga faqat diniy maqsadda yondashish, tilning kundalik, madaniy va ijtimoiy ahamiyatini to'liq anglamaslik holatlari ham uchramoqda. Bu esa, tilni o'rganish motivatsiyasini toraytiradi va uni faqat Qur'onni o'qish yoki tarjima qilish vositasigagina cheklab qo'yadi. Shu boisdan, arab tilini samarali o'rgatish va o'rganish uchun zamonaviy yondashuvlarga asoslangan metodikalarni joriy etish, ta'lim jarayonini kommunikativ va interaktiv shakllarda tashkil etish, fusha bilan bir qatorda ammiya lahjalarini tanishtirish, texnologik vositalarni faol qo'llash, hamda madaniy kontekstni inobatga olgan holda o'qitish zarurdir. Arab tili nafaqat diniy matnlar, balki xalqaro madaniy, iqtisodiy va siyosiy muloqot tili sifatida ham keng imkoniyatlarga ega bo'lgan tildir. Tilni o'rganish jarayonini kompleks tarzda tashkil etish orqali o'quvchilarni faqat qoidalarini yodlovchi emas, balki faol muloqotga kirisha oladigan, mustaqil fikrlovchi va til vositasida dunyoqarashini kengaytiruvchi shaxs sifatida shakllantirish mumkin. Shu yo'l bilan arab tilini o'rganish samaradorligini oshirish, uni real kommunikatsion ehtiyojlarga moslashtirish va zamon talablari asosida rivojlantirishga erishiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ibn Ajurrum. Al-Ajurrumiyya: A Classical Arabic Grammar. – Beirut: Dar al-Fikr, 2005. – 96 p.
2. Al-Kitaab fii Ta'allum al-'Arabiyya. Part One / Brustad K., Al-Batal M., Al-Tonsi A. – Washington: Georgetown University Press, 2011. – 403 p.
3. Хусайнова Н. Қ. Араб тилини ўрганишда психологик тўсиқлар ва уларни енгиш усуллари // Филология фанлари. – 2021. – №2. – Б. 45–49.
4. Раҳимова М. Араб тили грамматикаси ва унинг ўзбек тилида ифода усуллари. – Тошкент: МУИ нашриёти, 2020. – 156 б.
5. Юнусова Д. Араб тилини ўргатишда замонавий ахборот технологияларидан фойдаланиш // Инновацион таҳлим. – 2022. – №4. – Б. 112–117.
6. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. – Chicago: University of Chicago Press, 1980. – 242 p.
7. CEFR – Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 273 p.
8. Ҳайдарова Ш. Араб тили ва маданиятини ўқитишда лингвوماданий ёндашув асослари // Жаҳон тиллари. – 2023. – №1. – Б. 60–65.